



# TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



## YOSHLAR ORASIDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI

**Akramova Ziyoda**

**Mamatova Fotima**

**Qurbonazarova Charos**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti*

*Pedagogika fakulteti Logopediya yònalishi 1-bosqich talabalari*

**Ilmiy rahbar: Mahkamov Doston Shokir ògli**

[mahkamovbk@gmail.com](mailto:mahkamovbk@gmail.com)

**Annotatsiya:** *Maqolada raqamli jamiyat sharoitida yoshlar o'rtasida axborot madaniyatini shakllantirish muammolari ko'rib chiqiladi. Axborotni tanqidiy baholay olmaslik, ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik, axborot ortiqchaligi va media savodxonlikning yetishmasligi kabi muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim va oilaning yoshlar axborot madaniyatini rivojlantirishdagi o'rni ta'kidlanadi.*

**Kalit so'zlar:** *axborot madaniyati, yoshlar, media savodxonlik, internet, ijtimoiy tarmoqlar, tanqidiy fikrlash, axborot, raqamli jamiyat, axborot xavfsizligi*

**АННОТАЦИЯ:** *В статье рассматриваются основные проблемы формирования информационной культуры среди молодежи в условиях цифрового общества. Анализируются такие трудности, как не критическое восприятие информации, зависимость от социальных сетей, информационная перегрузка и недостаток медиаграмотности. Подчеркивается роль образования и семьи в развитии у молодежи навыков работы с информацией и критического мышления.*

**Ключевые слова:** *информационная культура, молодежь, медиаграмотность, интернет, социальные сети, критическое мышление, информация, цифровое общество, информационная безопасность*

Bugungi kunda tez rivojlanayotgan axborot va raqamli texnologiyalar sharoitida yoshlar orasida axborot madaniyatini rivojlantirish jamiyatning eng dolzarb va qiyin vazifalaridan biriga aylanib bormoqda. Axborot madaniyati - bu shaxslarga axborotni samarali qayta ishlash, uni tanqidiy baholash, raqamli resurslardan foydalanish va axborot muhitida xavfsiz harakatlanish imkonini beruvchi bilim, ko'nikma va qobiliyatlar tizimidir. Eng faol internet foydalanuvchilari sifatida yoshlar har kuni ijtimoiy tarmoqlar, yangiliklar portallari, video platformalar va tezkor xabar almashish ilovalaridan juda ko'p miqdordagi axborotga duch kelishadi, bu esa axborot madaniyatini rivojlantirishni ayniqsa muhim qiladi.

Asosiy muammolardan biri axborotni tanqidiy qabul qilmaslikdir. Ko'pgina yoshlar ishonchli va ishonchsiz manbalarni ajrata olmaydilar, bu esa soxta yangiliklar va manipulyativ kontentning tarqalishiga olib keladi. Masalan, siyosiy voqealar, sog'liqni saqlash yoki ta'lim haqidagi tasdiqlanmagan ma'lumotlar ko'pincha ijtimoiy tarmoqlarda



## TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



tarqatiladi, ko'pincha foydalanuvchilar tomonidan qo'shimcha tekshiruvsiz haqiqat deb qabul qilinadi [1]. Bu dunyoning buzilgan manzarasini yaratadi va shaxsiy axborot xavfsizligini pasaytiradi.

Yana bir muhim muammo - raqamli qurilmalardan haddan tashqari foydalanish va ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik. Instagram, TikTok, Telegram va YouTube kabi platformalar yoshlarning bo'sh vaqtining katta qismini egallaydi, bu esa diqqatni jamlash vaqtining qisqarishiga, axborotni tahlil qilish ko'nikmalarining sustligiga va bilimlarni yuzaki o'zlashtirishga olib keladi [4]. Natijada, yoshlar ta'lim mazmuniga qaraganda ko'proq ko'ngilochar mazmunni iste'mol qiladilar, bu esa ularning intellektual rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Axborotning haddan tashqari ko'pligi muammosini ham ta'kidlash kerak. Zamonaviy foydalanuvchilar har kuni juda ko'p miqdordagi yangiliklar, xabarlar va vizual mazmunga duch kelishadi, bu ularning muhim ma'lumotlarni aniqlash qobiliyatiga to'sqinlik qiladi. Axborot shovqini orasida yoshlar ko'pincha o'z bilimlarini tartibga solish va joriy voqealarning mantiqiy tasavvurini shakllantirishda qiynalishadi. Bu parchalanib ketgan fikrlashga va axborotni o'zlashtirish sifatining pasayishiga olib keladi.

Jiddiy muammo raqamli va media savodxonligining yetarli emasligidir. Yosh avlod raqamli texnologiyalardan faol foydalanishiga qaramay, ular har doim ham axborot tizimlarining ishlash tamoyillari, ijtimoiy media algoritmlari va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish usullari haqida zarur bilimga ega emaslar. Masalan, ko'plab foydalanuvchilar fishing hujumlari yoki shaxsiy ma'lumotlarning oqib ketishi xavfidan bexabar holda shubhali havolalarni osongina bosishadi [3]. Bu ularni raqamli muhitda zaif qiladi.

Bundan tashqari, ta'lim omillari ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bir qator ta'lim muassasalari axborot savodxonligini mustaqil kompetensiya sifatida rivojlantirishga yetarlicha e'tibor bermayapti. O'quv dasturlari ko'pincha axborot bilan ishlash, manbalarni tanqidiy tahlil qilish va raqamli xavfsizlik ko'nikmalarini tizimli ravishda o'rgata olmaydi. Natijada, talabalar bu ko'nikmalarni tasodifiy ravishda egallaydilar, bu esa ularning samaradorligini pasaytiradi [2].

Ijtimoiy va psixologik jihatlarni ham hisobga olish kerak. Yoshlar ko'pincha jamoatchilik fikri, bloggerlar va fikr yetakchilari ta'sirida bo'ladilar, bu esa tashqi axborot manbalariga bog'liqlikka olib keladi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlardagi mashhur bloggerlar o'z auditoriyalarining qarashlari va xatti-harakatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin, hatto ular tarqatadigan ma'lumotlar har doim ham ishonchli yoki ilmiy jihatdan asosli bo'lmasa ham [5].

Ushbu muammolarni hal qilish uchun ta'lim, ijtimoiy va texnologik choralarni qamrab oluvchi axborot savodxonligini har tomonlama rivojlantirish zarur. Avvalo, ta'lim dasturlariga media savodxonligi va axborot xavfsizligi bo'yicha ixtisoslashgan kurslarni kiritish juda muhimdir. Bunday kurslar yoshlarning tanqidiy fikrlash, axborot manbalarini tahlil qilish va raqamli muhitda mas'uliyatli xulq-atvor ko'nikmalarini rivojlantirishi kerak. Raqamli texnologiyalardan foydalanishda o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish



## TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



ham juda muhimdir, bu ijtimoiy tarmoqlarga bog'liqlikni kamaytiradi va axborotdan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Oila ham axborot va raqamli texnologiyalarga dastlabki munosabatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ota-onalar farzandlarining internetdan foydalanishini kuzatib borishlari va ularga yo'l-yo'riq ko'rsatishlari, axborotga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishlari kerak. Bundan tashqari, hukumat va jamoat muassasalari raqamli savodxonlikni rivojlantirish loyihalarini qo'llab-quvvatlash orqali xavfsiz va yuqori sifatli axborot muhitini yaratishda faol ishtirok etishlari kerak.

Shunday qilib, yoshlar orasida axborot madaniyatini rivojlantirish ta'lim tizimi, oilalar, davlat va jamiyatning birgalikdagi say-harakatlarini talab qiladigan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Faqat kompleks yondashuv bilan biz mavjud muammolarni yengib o'tishimiz va bugungi dunyoda samarali va xavfsiz ishlashga qodir avlodni tarbiyalashimiz mumkin.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Potter J. Media Literacy. — London: Sage Publications, 2019. — 320 b.
2. Fedorov A.V. Media ta'lim va media savodxonlik. — Moskva: Informatsiya dlya vsekh, 2015. — 272 b.
3. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. — Cambridge: Polity Press, 2003. — 219 b.
4. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. — Oxford: Blackwell, 2010. — 597 p.
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008. — 176 b.

